

QON O‘RNINI BOSUVCHI SUYUQLIKLAR.

Xojiyev Azimjon Axmedovich

Xo'jaobod Abu Ali ibn Sino nomidagi

jamoat salomatligi texnikumi

Maxsus fani o'qituvchisi

Qon o‘rnini bosuvchi suyuqliklar, infuzion vositalar — davolash maqsadida qon yoki plazma o‘rniga ishlatiladigan vositalar; shok holatida, ko‘p qon yo‘qotganda, kamqonlik, yiringli septik kasalliklarda, kuyganda va boshqalarda qo‘llanadi. Ta’sir etishiga ko‘ra gemodinamik (shokka qarshi), dezintoksikatsion va parenteral qon o‘rnini bosuvchi suyuqliklar ajratiladi.

Shokka qarshi preparatlarga dekstran asosidagi o‘rta molekularli poliglyukin, polifer, poliglyusol, makrodeks, intradeks, dekstran, plazmodeks, xemodeks va boshqa, shuningdek, quyi molekularli reopoliglyukin, reoglyuman, reomakrodeks, lomodeks, dekstran-40, gemodeks; jelatina preparatlari — jelatinol, gemojel, jelofuzin, plazmojel; gidrooksietilkraxmal asosidagi preparatlar — oksiamal, volekam, plazmosteril, voleks, 6—XES; polietilen glikol asosidagi polioksidinlar ishlatiladi. Dezintoksikatsion (organizmni zaharli moddalardan tozalovchi preparatlar) ta’sir etuvchilarga quyi molekularli polivinil-pirrolidon asosidagi preparatlar, asosan, gemodez, neogemodez, periston-N, subtozan, plazmozan, komidon va hokazo kiradi. Ular har xil zaharli moddalar bilan kompleks birikmalar hosil qiladi va siydik orqali organizmdan chiqib ketadi. Parenteral ovqatlantirishda (ovqat sifatida) oqsil mahsulotlari (plazma, albumin), shuningdek, oqsil gidrolizatlar (kazein gidrolizati, gidrolizin, aminopeptid, fibrinosol va boshqalar) qo‘llanadi. Yog‘li emulsiyalar (infuzolipol, intralipid, lipifizian, lipofundin, lipozin, infonutrol, fatgen) ham parenteral ovqatlantirish va organizmning quvvatini oshirish uchun ishlatiladi. Kompleks ta’sir ko‘rsatuvchi, shuningdek, kislorod tashish faoliyatiga ega, suv-tuz hamda kis-lota-ishqor muvozanatini boshqaruvchi qon o‘rnini bosuvchi suyuqliklar ham mavjud.

Qon va qon o‘rnini bosuvchi suyuqliklarni quyish (gemotransfuziya va infuzion terapiya) — shok, ko‘p qon yo‘qotish, anemiya, kuyish va yiringli-septik kasalliklarda hayotni saqlab qolish uchun qo‘llaniladigan muhim tibbiy muolajadir. Bu muolaja aylanib yurgan qon hajmini tiklash, kislorod tashish va organizmning himoya funksiyalarini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Qon va Qon O‘rnini Bosuvchi Suyuqliklarni Quyish Turlari

- **Qon Quyish (Gemotransfuziya):** Donor qonini yoki uning tarkibiy qismlarini (qizil qon tanachalari, trombositlar, plazma) bemorga o‘tkazish.
- **Qon O‘rnini Bosuvchi Suyuqliklar (Infuzion vositalar):** Qon yo‘qotilganda plazma o‘rnini bosuvchi suyuqliklar (kristalloidlar va kolloidlar).

Qon O‘rnini Bosuvchi Suyuqliklar Tasnifi

Ta’sir etish mexanizmiga ko‘ra quyidagi turlarga bo‘linadi:

- **Gemodinamik (Shokka qarshi):** Aylanib yurgan qon hajmini (AQH) oshiradi. Bularga dekstran asosidagi preparatlar (poliglyukin, reopoliglyukin), jelatina preparatlari (jelatinol, gemojel, plazmojel) kiradi.
- **Dezintoksikatsion:** Qon va to‘qimalarni toksinlardan tozalaydi (masalan, gemodeks).
- **Parenteral oziqlantirish vositalari:** Oqsil va aminokislotalar tarkibli eritmalar.

Qon Quyishga Ko‘rsatmalar va Asoratlar

Qon quyish o‘tkir qon yo‘qotish, og‘ir anemiya, jarrohlik amaliyotlari va travmalarda, shuningdek, qon ivish tizimining buzilishlarida qo‘llaniladi. **Asoratlar:** Qon quyish jarayonida allergiya, gemolitik reaksiyalar va infeksiya yuqishi kabi asoratlar yuzaga kelishi mumkin, shuning uchun donor qonini va guruhini (ABO tizimi va rezus-omil) aniq tekshirish talab etiladi.

Asosiy turlari

1. Kristalloid eritmalar

Tarkibi oddiy tuz va elektrolitlardan iborat.

- **0,9% NaCl (fiziologik eritma)**
- **Ringer eritmasi**
- **Ringer-laktat**

Xususiyatlari:

- Tez tomir ichidan to‘qimalarga o‘tadi
- Qisqa muddatli ta’sir qiladi
- Suvsizlanishda va shokda qo‘llanadi

Kolloid eritmalar

Katta molekulali moddalar saqlaydi, tomir ichida uzoqroq turadi.

- **Dekstranlar (Poliglyukin)**
- **Jelatin asosidagi eritmalar**

- **Gidroksietil kraxmal (HES)**

Xususiyatlari:

- Qon hajmini samarali oshiradi
- Onkotik bosimni saqlaydi

Qon komponentlari (ba’zan o‘rin bosuvchi sifatida)

- **Plazma**
- **Albumin eritmasi**

Qonning ayrim funksiyalarini tiklaydi (masalan, oqsil yetishmovchiligi)

4. Kislorod tashuvchi sun’iy vositalar (kam qo‘llanadi)

Perftoran kabi moddalar

Vazifasi:

Kislorodni tashishga yordam beradi

Qo‘llanilishi

Qon ketish (gemorragik shok)

Kuyishlar

Jarrohlik operatsiyalari

Suvsizlanish (dehidratatsiya)

Travmalar

Kamchiliklari

Haqiqiy qon kabi kislorod tashish to‘liq emas

Allergik reaksiyalar bo‘lishi mumkin

Ba’zilar buyrakka ta’sir qilishi mumkin

Adabiyotlar:

1. «Shifoxona ichi infeksiyalari profilaktikasi» №0342-17. Davolash-profilaktika muassasalarida dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish tadbirlarini tashkil etish.
2. Avtoklavlash va sterilizatsiyalashda texnika xavfsizligi bo‘yicha o‘rta tibbiyot xodimlari uchun o‘quv uslubiy qullanma. Toshkent.2009.y
3. O‘zbekiston respublikasi sanitariya qoidalari, me’yorlari va gigienik normativlari. O‘zR SanQvaM № 0365 -19.
4. Irgashev Sh.B., “Meditsinskaya Valeologiya”. Toshkent- 2012
5. Yu.Allayorov Yu.Tojiboev: “Favqulotda vaziyatlarda tez tibbiy yordam asoslari”.
6. N.I.Stuklov, G.I.Kozines, N.G.Tyurina. “Uchebnik po gematologii”. Moskva. Prakticheskaya meditsina. 2018 g.
7. Agzamxodjaev T.S., Xaydarov M.B., Ismailova M.U. Tolipov M.G., Babaniyazov K.K. “Klinik laborator tashxislash va tekshiruv usullari”. Toshkent 2016.